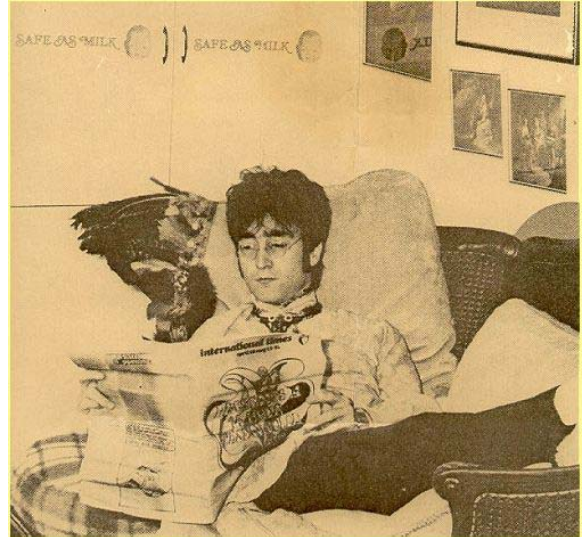

TRUMPA "RŪGŠČIOS" MUZIKOS ISTORIJA

(Gramofonas #3, 2001)

Acid Rock, Acid House, Acid Jazz... Taip išrikiuoti, stilių pavadinimai atrodo vos ne kaip giminingų cheminių elementų grupė. Tuo labiau, kad *acid* angliškai - rūgštis. Bet ne kokia nors sieros, druskos ar fosforo. Jau daug metų žodelis *acid* gatvės žargonu reiškia vieną-vienintelę, cheminiu požiūriu gana įmantrią lizergino dietil amido rūgštį $C_{15}H_{15}N_2CON(C_2H_5)_2$ arba, trumpiau, LSD-25. Tai - vienas stipriausių žmonėm žinomų haliucinogeninių preparatų. 7-e dešimtmetyje jis ne tik tapo skandalingu kontrkultūros simboliu, bet buvo ir vienu iš svarbiausių ją formavusių faktorių. Entuziastingas LSD adeptas John'as Lennon'as net bandė įtikinti, kad madingas narkotikas yra "*safe as milk*" (saugus, kaip pienas), nedviprasmiškai užsimindamas, kad ir vartoti jį reikia taip, kaip pieną. Iš pradžių akademiniai, po to artistiniai eksperimentai su tuo metu dar legaliu LSD (žr. Tom Wolfe knyga "The Electric Kool-Aid Acid Test") išpopuliarino jį progresyvios studentijos, o vėliau ir viso Amerikos jaunimo tarpe.

Trips (psichodelinės kelionės) tapo įprasta, kasdiene jaunimo pramoga. Pasinaudojus chemine terminologija galima būtų teigti, kad LSD suveikė kaip katalizatorius. Ryškūs, įspūdingi pojūčiai žadino naujo, laisvesnio ir spalvingesnio, gyvenimo poreikį. Valdžia suskubo atimti iš "vaikų" naują, jų manymu, labai pavojingą žaislą. Visos tyrimų programos buvo sustabdytos, o LSD pateko į draudžiamų medžiagų sąrašus. Bet džinas jau ištrūko iš nelaisvės. Šimtai gabijų jaunų chemikų paslapčia sintetino narkotiką universitetinėse ir naminėse laboratorijose. Pramuštos skambiai vadinama "psichodeline patirtimi" galvelės godžiai sugėrė bytnikų utopistinius kliedesius, Rytų misticizmą, socialistines teorijas, avangardinį meną - viską, kas šokiravo ir buvo labiau ar mažiau nepriimtina solidžiai, nusistovėjusiai Vakarų kultūrai, vadinamai *establishment'u*. Per labai trumpą laiką iš esmės pasikeitė ir jaunimo muzika. Radikalioms nuotaikoms visiškai netiko 7-o dešimtmečio pradžios pop industrijos peršamos lengvos melodingos dainuškės. Laikmečio dvasią geriausiai atspindėjo maištingas ankstyvus rokenrolas. Prie rokenrolinio karkaso, garantavusio maksimalią energiją, įvairios grupės bandė priderinti kitų mėgstamų žanrų elementus. Taip formavosi klasikinės roko kryptys - blues rokas, folk rokas ir kt. Kiek skirtingai atsirado seniausias iš "rūgščiųjų" muzikinių stilių Acid rokas. Kalifornijos muzikantų bendruomenėje gimė idėja, kad muzikos poveikis yra toks stiprus, kad gali prilygti psichotropinių preparatų sukeliamiems efektams. Afrikoje ir Azijoje ir seniausiu laikų egzistavo muzika, kuri įvesdavo klausytojus į transo būseną. Tam tikri pasikartojantys (muzikologai sako "ostinatiniai") būgnų ritmai ar muzikinės frazės, grojamos pakankamai garšiai ir ilgai, veikia panašiai kaip transcendentinė meditacija - begalinis sakralinių žodžių arba frazių kartojimas mintyse. Žmogaus protas pereina į kitokią nei įprasta būseną, literatūroje vadinama *alternative state of consciousness* arba sutrumpintai ASC (alternatyvi sąmonės būseną). Roko muzikantai pritaikė šį principą ir pradėjo kurti ilgus, monotoniškus kūrinus. 10 - 15, o kartais ir 20 minučių palengva vystomos temos tiesiog užliūnuodavo klausytoją. O po ilgo slopinimo ypač efektingai nuskambėdavo finalinis tutti, kuriuo vokalistas ir muzikantai tiesiog išsprogdindavo susikaupusią energiją. Panašius dainų scenarijus labai mėgdavo Jim'as Morrison'as ir jo grupė The Doors iš Los Andželo. Bet didžiausiu Acid roko centru tapo visos hipiškos kultūros sostinė San Franciskas. Čia veikė puikios grupės Jefferson Airplane, Grateful Dead, Quicksilver Messenger ir daugelis kitų. Būtent jų muzikai apibrėžti tuomet dar pogrindinė "laisvoji" muzikinė spauda pritaikė žodelį *Acid*. Iš pradžių, beveik taip pat dažnai buvo naudojamas terminas Hippie Rock, bet spalvinga Height Ashbury bendruomenė išsiplėtė, išsibarstė ir panašaus plaukuotumo piliečiai grojo gana skirtingą muziką. Crosby, Stills, Nash & Young atliko Folk roką, Janis Joplin ir jos grupės - Blues roką, o Frank'as Zappa The Mothers Of Invention kvailiojimams apibūdinti parinko specialų žodelį Freak (keistas, beprotiškas).

Šiuolaikiniai muzikiniai šamanai nusprendė sustiprinti muzikos poveikį kitomis priemonėmis - koncertuose pradėta naudoti galingas apšvietimo sistemas, įvairius optinius efektus. Europoje acid roko idėja geriausiai pavyko įgyvendinti britų grupei Pink Floyd. Tam, kad koncertuose išgauti kuo efektingesnę erdvinę garšą, jie sukonstravo unikalią kvadrofoninę akustinę sistemą. Įeinantys į koncertinę salę klausytojai gaudavo po cukraus gabaliuką. Pink Floyd sumanymu, tai turėjo sustiprinti publikos psichodelinius pojūčius, nes būtent į tokius cukraus gabaliukus buvo įprasta prieš vartojant įlašinti LSD.

SAFE AS MILK

8-o dešimtmečio pradžioje audringa "jaunimo revoliucija" staiga atslūgo. Išprotėjusius, geraširdžius hipius pakeitė respektabilūs, pragmatiški japiai (*yuppie* - *young urban professional* arba jauni miestiečiai profesionalai), o psichodelinį meną ir muziką - plastikiniai štampai ir disko. Naujo muzikinių skonių "rūgštlingumo" padidėjimo teko laukti iki 9-o dešimtmečio vidurio. Čikagoje, Detroite ir kituose Amerikos didmiesčiuose progresyvių, dažniausiai gėjų, klubų DJ-ai išrado naują šokių muzikos pateikimo techniką. Nenorėdami groti nusibodusių, banalių komercinio disko kūrinų, jie kombinuodavo geresnius fragmentus, greitino, lėtino, ritmo mašinų pagalba paryškindavo ritmą, dažnai įpindavo elektroninius efektus ir plojimus. Tarp Čikagos klubų, propagavusių naują stilių, populiariausias buvo Warehouse (sandėlis), o svetimų kūrinų "draskymą" DJ-ai vadino *acid burning* (rūgšties deginimas), todėl naujam reiškiniui prigijo skambus pavadinimas Acid House. Tik gerokai vėliau, išpopuliarėjęs "rūgščiųjų" mikšų plokštelėms, tie patys DJ-ai susiprotėjo, kad žymiai paprasčiau būtų visus triukus ir efektus įrašyti studijoje. Taip iš DJ-ų technikos susiformavo naujas muzikos stilius Acid House. Įdomu,

kad greitai plintantis alternatyvios šokių muzikos judėjimas neturėjo nieko bendra su LSD. Populiariausiu reivų narkotiku buvo MDMA, gatvėse žinomas Ecstasy vardu. Tačiau naujoji šokių muzikos kultūra turėjo daug bendro su senąja psichodelika. Garsi, ritmiška muzika ir mirguliuojančios šviesos 9-o dešimtmečio klubų lankytojus veikė labai panašiai, kaip hipiaujantį jaunimą - trankus rokas kokio nors Fillmore East ar Fillmore West koncertų salėje 7-o dešimtmečio pabaigoje. Nemokami pagrindiniai reivai ir keliaujantys *sound systems* kolektyvai priminė spontaniškus "seišnus" (*sessions*) ir hipių komunas. Nenuostabu, kad į jaunimo subkultūrą sugrįžo ir tuo metu jau visiškai pamirštas LSD. Nauja šokėjų karta neprisiminė, kaip iš hipišku madų tyčiojosi pankai. Jie negalėjo jausti kartėlių, likusį po visiško "jaunimo revoliucijos" ideologijos bankroto - ilgi plaukai ir gėlėti marškiniai vėl atrodė patraukliai. Atsirado visokių neo-hipių, techno-hipių, keliautojų (*travelers*), krusčių (*crusties*) ir pan. Neo hipizmas taip išpopuliarėjo, kad 1988 metų vasarą Didžiosios Britanijos spaudoje pavadino antrąja *Summer Of Love*, o jos simboliu tapo 15 metų nenaudota *Smiley* šypsena. Kiečiausi ir radikaliausi "naujieji hipiai" vėl, kaip ir jų pirmtakai 7-o dešimtmečio pabaigoje, patraukė į Indiją. Ten susikūrė vienas įdomiausių šokių kultūros reiškinių - Boa Trance reivai. Tūkstančiai Boa pakrantėje gyvenančių jaunuolių iš viso pasaulio rengdavo spalvingus daugiadienius šokių maratonus, kuriose skambėjo monotoniški Boa Trance stiliaus kūriniai, varantys šokėjus į transą. 10-o dešimtmečio viduryje Boa Trance populiarumas kiek atslūgo, bet XXI amžiaus pradžioje transinė šokių muzika atgimė kaip Psycho (sutrumpintai Psi) Trance. Ši modifikacija yra dar artimesnė senai psichodelinei muzikai nei "klasikiniai" Techno ar Boa Trance. Eliminavus šokinį ritmą, Psi Trance skambėtų labai panašiai į ankstyvuosius Pink Floyd ar Tangerine Dream įrašus.

Skirtingai nuo Acid Rock'o ar Acid House, jauniausias iš šios smagios muzikinių rūgščių grupės Acid džiazas neturi nieko bendra nei su LSD, nei su kokiu kitu narkotiku. Jei acid rokas iškart kūrėsi kaip naujas stilius, o acid house buvo DJ-ų technika, leidžianti sukombinuoti originalius garsus iš svetimų įrašų, terminas Acid Jazz reiškė viso labo tam tikrą repertuarą. Taip vadino senus, bet smagius, ritmiškus ir todėl gerai šokiams tinkamus kūrinius. Progresyvūs DJ-ai jau disko karaliavimo laikais kaip alternatyvą siūlė *rare grooves* (seni gabalai) - funky, fusion, soul, latin ir kt. stilių įrašus. Džiazas tarp jų pasirodydavo gana retai, nors precedentų būta ir Lietuvoje. Šių eilučių autoriui kartu su kolegomis iš Fizikų diskotekos per kažkurį FiDi apie 1980 metus pavyko išprovokuoti publiką pašokti skambant Keith Jarrett'o kvarteto įrašui. Beje, minėta Fizikų diskoteka vienintelė tais laikais renginiuose nuosekliai naudojo vinilo plokšteles, o ne magnetines juosteles.

9-o dešimtmečio viduryje, Vakarų Europos ir Amerikos šokių muzikos klubuose, greta pagrindinės *house* salės dažnai veikdavo ne tik *chill out* relaksacijos kambarys, bet ir *rare grooves* muzikos salytė. Stebėdami vis didėjančią tokios muzikos populiarumą, sumanūs DJ-ai pradėjo leisti senų įrašų rinkinius. Tam, kad pritraukti jaunos publikos dėmesį, pradėta naudoti terminą Acid Jazz, o garsus DJ Giles Peterson 1988 metais įsteigė tokio pat pavadinimo įrašų firmą. Senų plokštelių jau nebepakako, atsirado vis daugiau naujų grupių. Geriausias iš jų - Jamiroquai, Brand New Heavies, James Taylor Quartet leidžia įrašus firmoje Acid Jazz Records. Tačiau muzika, kurią jos groja, iš esmės yra retrogresyvi, o jauni muzikantai dar negreitai prilygs tam, ką pasiekė džiazio virtuozei 7-e ir 8-e dešimtmetyje, kai formavosi džiazrokas, funky ir kiti groovy stiliai. Matomai dėl to Giles Peterson pasitraukė iš Acid Jazz Records ir įkūrė naują, progresyvesnę įrašų firmą Talkin' Loud. Muzika, kurią leidžia Talkin' Loud ir kitos dvi puikios firmos Mo'Wax bei Ninja Tune, ko gero, labiausiai priartėjo prie to, ką turėtų reikšti terminas Acid Jazz - džiazio harmonijų, improvizacijos ir kitų elementų jungimo su naujoviška šokių muzikos ritmika, panaudojant visą šiuolaikinį kompiuterinės technikos arsenalą. Tik tokią, modernią muziką vertėtų vadinti Acid Jazz stiliumi. Bet Acid Jazz šiandien yra puiki etiketė, padedanti parduoti pačių įvairiausių muzikos žanrų įrašus. Būtent todėl aktyviai populiarinamas teiginys, kad visa *groovy* muzika yra Acid džiazas. Taip pat puikiai suprantamas ir naujojo Acid Jazz Records vadovo Eddie Pillar posakis, kad muzikinio stiliaus Acid Jazz nėra, yra tik tokia leidybos firma.

Acid Rock, Acid House, Acid Jazz... trys tokie panašūs pavadinimai ir trys labai skirtingi muzikos stiliai. Gal dar sulauksim naujų "rūgščiųjų muzikų"? Pavyzdžiui, Acid Country arba net Acid Opera. Būtų smagu.

© 2000-2001 Dovydas Bluvšteinas